

AQTA

AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASININ
QIDA TƏHLÜKƏSİZLİYİ
AGENTLİYİ

Azərbaycan Respublikasının qida təhlükəsizliyi vəziyyəti (statusu)

Bakı 2021

MÜNDƏRİCAT

1. METODOLOJİ İZAH	2
2. İCMAL.....	6
3. İNDİKATORLAR ÜZRƏ ANALİTİK TƏHLİL	9
4. NƏTİCƏ	17

1. METODOLOJİ İZAH

Qida təhlükəsizliyi sahəsində mövcud vəziyyətin qiymətləndirilməsi üçün onun inkişafını və ya dəyişkənliyini izləməyə və ölçməyə imkan verən göstəricilərin (indikatorların) müəyyənləşdirilməsi məqsədəuyğun hesab edilir. Indikatorlar seçilərkən zaman keçdikcə mövcud vəziyyətin yaxşılaşması, olduğu kimi qalması və ya pisləşməsinə müəyyən etməyə imkan verən ölçüləbilənlik, istifadə olunan məlumatların hər zaman asan əldə oluna bilən olması üçün əlyeterlilik, müəyyən zaman keçdikdən sonra təkrar tətbiqinin mümkün olması üçün uzunmüddətlik xüsusiyyətinə malik olması və qida zəncirini mümkün ən yüksək səviyyədə təmsil etməsi nəzərə alınır. Bu xüsusiyyətlərlə yanaşı, indikatorlar seçilərkən onların ölkənin qida təhlükəsizliyi vəziyyətini təsvir etmək üçün nə dərəcədə əhəmiyyət kəsb etdiyi də qiymətləndirilməlidir.

Yalnız bu tələblərə cavab verən indikatorlar seçildikdən sonra müvafiq mənbələrdən əldə edilən statistik məlumatlar əsasında müəyyən bir zaman aralığında yaranan fərqlərə əsaslanaraq müqayisə aparılması mümkündür.

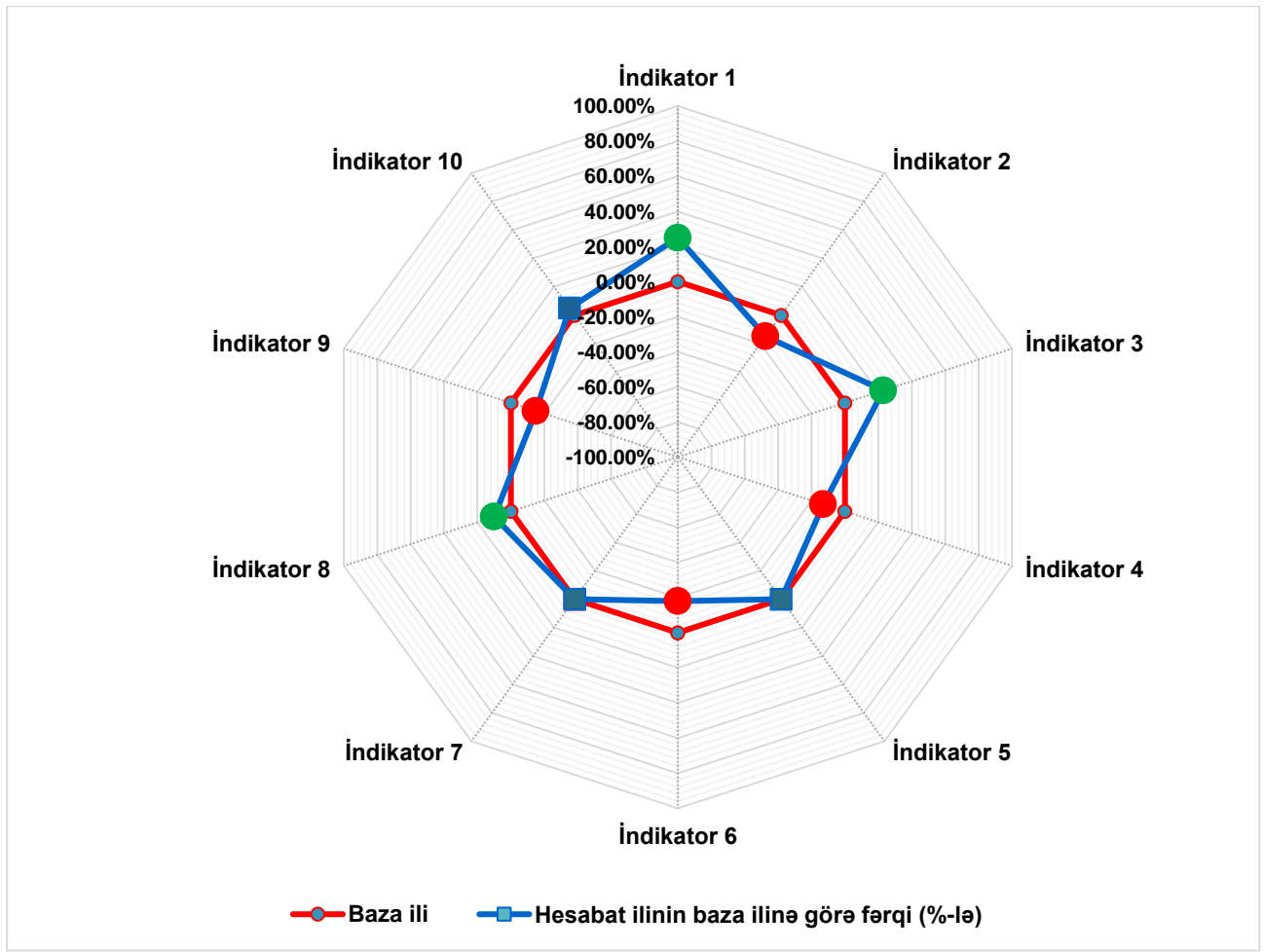
İndikatorlar üzrə nəticələrin işıqlandırılması, müsbət tərəfə yönələn tendensiyanın davamlılığının təmin edilməsi, mənfi istiqamətdə cərəyan edən gedişatın həlli yollarının axtarışı və mənfi gedişata səbəb olan problemlərin aradan qaldırılması ilə faydalı nəticələr əldə edilə bilər.

Qida təhlükəsizliyi vəziyyətini təsvir edən barometrin tərtib olunması üçün ölkə üçün əhəmiyyətli hesab edilən, ölçüləbilən, uzun müddət tətbiq edilməsi və aidiyyəti məlumatlarının əldə edilə bilməsi mümkün olan indikatorlar seçilir və hər bir indikator üzrə müvafiq məlumat bazasına istinad edilir. Seçilən qida təhlükəsizliyi indikatorları üzrə əldə olunan məlumatlara əsasən "qida təhlükəsizliyi barometri" tərtib edilir.

Bu barometr ölkə ərazisində qida təhlükəsizliyi vəziyyətini müəyyən dövr aralığında ölçür və bu ölçmədən əldə olunan nəticə əvvəlki dövr ilə müqayisə olunur. Beləliklə, barometrin şkalası iki ayrı dövrdəki məlumatların müqayisəsi şəklində ifadə edilir.

Diaqram 1-də qırmızı rənglə işarələnən dekaqonal (bərabər on tərəfli həndəsi fiqur) baza ilini təmsil etməsi ilə yanaşı, həm də 0 nöqtəsi olaraq müəyyən edilmiş, göy rəngli xətlərlə işarələnən hissələr isə müvafiq indikatorlar üzrə hesabat ilində qeydə alınan nəticələrin baza ilinin nəticələrindən faiz nisbəti ifadəsi ilə nə qədər fərqləndiyini göstərir.

Göy rəngli xətlərin qırmızı rəngli dekaqonalın xaricinə doğru meyl edən nöqtələri həmin hissələrə uyğun gələn indikatorlar üzrə vəziyyətin müsbət tərəfə dəyişdiyini, daxilinə doğru meyl edən nöqtələri həmin hissələrə uyğun gələn indikatorlar üzrə vəziyyətin mənfi istiqamətə doğru dəyişdiyini, dekaqonalın üzərində yerləşən nöqtələr isə həmin hissələrə uyğun gələn indikatorlar üzrə vəziyyətin çox cüzi dəyişdiyini və ya sabit qaldığını göstərir. Hər bir indikator üzrə dəyişikliklərin müsbət istiqamətdə olduğunu təsvir edən nöqtələr yaşıl, mənfi istiqamətdə olduğunu təsvir edən nöqtələr qırmızı, sabit qaldığını təsvir edən nöqtələr isə göy rənglə göstərilmişdir. Nəticə etibarilə, diaqram 1 göy rəngli xətlərin qırmızı rəngli dekaqonalın mərkəzinə doğru meyliyi artdıqca vəziyyətin pisləşdiyini, əksinə, xaricinə doğru meyliyi artdıqca vəziyyətin yaxşılaşdığını göstərir.

Diaqram 1

- İndikatorun müsbət istiqamətdə dəyişikliyi;
- İndikatorun mənfi istiqamətdə dəyişikliyi;
- İndikatorun sabit qalması və ya cüzi dəyişməsi.

Cədvəl 1. Vəziyyəti (statusu) ölçən şərti indikatorlar

İndikatorun №-si	İndikatorun adı	Baza ili	Hesabat ili	Hesabat ilinin baza ilinə nəzərən şərti fərqi (%-lə)
QTİ 01	İndikator 1			+25.00%
QTİ 02	İndikator 2			-15.00%
QTİ 03	İndikator 3			-40.00%
QTİ 04	İndikator 4			+50.00%
QTİ 05	İndikator 5			-36.00%
QTİ 06	İndikator 6			0.00%
QTİ 07	İndikator 7			0.00%
QTİ 08	İndikator 8			-44.00%
QTİ 09	İndikator 9			+60.00%
QTİ 10	İndikator 10			+10.00%
YEKUN NƏTİCƏ				+1.00%

İki ardıcıl dövr üzrə nəticələrin müqayisəsi əsasında hesabat ilinin baza ilinə nəzərən fərqi 1 nömrəli düsturla hesablanır və mahiyyət etibarilə bu, hesabat ilinin göstəricilərinin baza ilinə nisbətən artıb-azalması qida təhlükəsizliyi nöqteyi-nəzərindən yaxşı nəticə ifadə edirsə, alınan rəqəm müsbət, pis nəticə ifadə edirsə, mənfi işarə ilə göstərilməklə, cədvəlin müvafiq xanasına yerləşdirilir. Hər iki il üzrə nəticələr eyni kəmiyyəti göstərsə, dəyişiklik 0% olaraq qəbul edilir.

$$\text{Hesabat ilinin baza ilinə nəzərən fərqi}_i = \left(\frac{\text{Hesabat ili}_i - \text{Baza ili}_i}{\text{Baza ili}_i} \right) * 100\% \quad (1)$$

2 nömrəli düstura əsasən isə hər bir indikator üzrə hesabat ilinin baza ilinə nəzərən fərqlərindən istifadə etməklə ümumi yekun nəticə hesablanır.

$$\text{Qida təhlükəsizliyi barometri}_{\text{Hesabat ili}} = \frac{\sum_{i=1}^n \text{Hesabat ilinin baza ilinə nəzərən fərqi}_i}{n} \quad (2)$$

burada, n –indikatorların sayını göstərir.

Qida təhlükəsizliyi vəziyyətini təsvir etmək məqsədilə aşağıdakı indikatorlar seçilmişdir:

- QTİ 01** Nəticəsində hər hansı bir qanun pozuntusu aşkarlanmış yoxlamaların sayının ümumi yoxlamaların sayına %-lə nisbəti;
- QTİ 01.1** Nəticəsində hüquqi, fiziki və vəzifəli şəxslərin fəaliyyətinə məhdudiyyət tətbiq edilmiş yoxlamaların sayının ümumi yoxlamaların sayına %-lə nisbəti;
- QTİ 01.2** Nəticəsində hüquqi, fiziki və vəzifəli şəxslər tərəfindən inzibati xəta törədildiyi aşkarlanmış yoxlamaların sayının ümumi yoxlamaların sayına %-lə nisbəti;
- QTİ 01.3** Nəticəsində hüquqi, fiziki və vəzifəli şəxslərin fəaliyyətində cinayət tərkibi aşkarlanmış yoxlamaların sayının ümumi yoxlamaların sayına %-lə nisbəti;
- QTİ 02** Təhlükəsizlik göstəricilərinə görə laborator müayinələrində uyğunsuzluq aşkar edilən qida məhsullarının sayının təhlükəsizlik göstəricilərinə görə laborator müayinələrinə cəlb olunan qida məhsullarının ümumi sayına %-lə nisbəti (idxal olunan məhsullar istisna olmaqla);
- QTİ 02.1** Laborator müayinələr nəticəsində *E. Coli* aşkar olunan qida məhsullarının sayının ümumilikdə *E. Coli*-yə görə mikrobioloji müayinələrə cəlb olunan qida məhsullarının sayına %-lə nisbəti (idxal olunan məhsullar istisna olmaqla);
- QTİ 02.2** Laborator müayinələr nəticəsində *L. monocytogenes* aşkar olunan qida məhsullarının sayının ümumilikdə *L. monocytogenes*-ə görə mikrobioloji

müayinələrə cəlb olunan qida məhsullarının sayına %-lə nisbəti (idxal olunan məhsullar istisna olmaqla);

QTİ 02.3 Laborator müayinələr nəticəsində *Salmonella* aşkar olunan qida məhsullarının sayının ümumilikdə *Salmonella*-ya görə mikrobioloji müayinələrə cəlb olunan qida məhsullarının sayına %-lə nisbəti (idxal olunan məhsullar istisna olmaqla);

QTİ 02.4 Laborator müayinələr nəticəsində tərkibində istifadəsinə icazə verilməyən pestisid qalığı aşkar olunan və/və ya istifadəsinə icazə verilən pestisid qalığının yolverilən maksimum qalıq miqdarı həddini keçən qida məhsullarının sayının ümumilikdə pestisid qalığı müayinələrinə cəlb olunan qida məhsullarının sayına %-lə nisbəti (idxal olunan məhsullar istisna olmaqla);

QTİ 02.5 Laborator müayinələr nəticəsində tərkibində mikotoksinlər aşkar olunan qida məhsullarının sayının ümumilikdə mikotoksinlə bağlı müayinələrə cəlb olunan qida məhsullarının sayına %-lə nisbəti (idxal olunan məhsullar istisna olmaqla);

QTİ 02.6 Laborator müayinələr nəticəsində tərkibində qeyri-məqbul miqdarda qurğuşun və kadmium aşkar olunan qida məhsullarının sayının ümumilikdə ağır metal qalığı üzrə müayinələrə cəlb olunan qida məhsullarının sayına %-lə nisbəti (idxal olunan məhsullar istisna olmaqla);

QTİ 03 İdxalçı ölkələr tərəfindən ixrac olunan qida məhsullarından imtina edilmiş hallarının sayı;

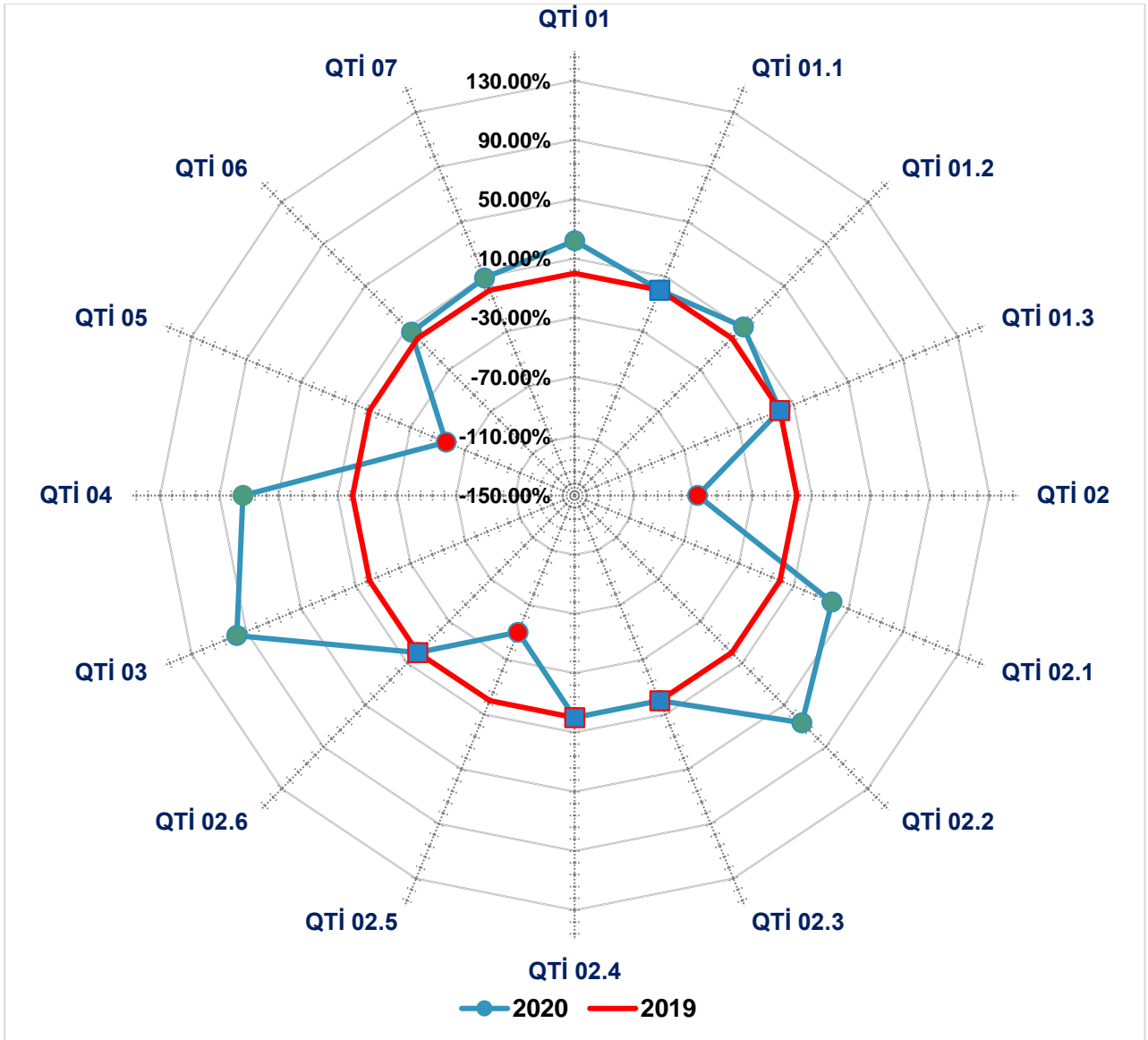
QTİ 04 Qida məhsullarının məhv edilməyə məruz qalma hallarının sayı (idxal zamanı nöqsanlar aşkar olunan və məhsulun yararlılıq müddətinin bitməsi səbəbindən sahibkarın müraciəti əsasında həyata keçirilən məhv etmə halları istisna olmaqla);

QTİ 05 Yoxlama və digər nəzarət tədbirləri zamanı qeyri-qanuni heyvan kəsiminin aşkar olunması hallarının sayı;

QTİ 06 Qida zəhərlənməsinə məruz qaldığı klinik təsdiq edilmiş şəxslərin sayı;

QTİ 07 Təsdiqini tapmış qida zəhərlənməsi hallarının sayı.

2. İCMAL

Diagram 2

- Qida təhlükəsizliyi indikatorunun müsbət istiqamətdə dəyişikliyi;
- Qida təhlükəsizliyi indikatorunun mənfi istiqamətdə dəyişikliyi;
- Qida təhlükəsizliyi indikatorunun sabit qalması və ya cüzi dəyişməsi.

Azərbaycan Respublikasında əhalinin keyfiyyətli və təhlükəsiz ərzaq məhsullarına tələbatının davamlı təmin edilməsi, beynəlxalq ticarət bazarında yerli məhsulların mövqeyinin yüksəldilməsi, istehlakçıların sağlamlığının qorunması və hüquqlarının müdafiəsi, habelə gələcək nəsillərin sağlamlığının qorunması məqsədilə milli qida təhlükəsizliyi sisteminin möhkəmləndirilməsi labüddür. Milli qida təhlükəsizliyi sisteminin möhkəmləndirilməsi və inkişafı üçün qida təhlükəsizliyi ilə bağlı göstəricilərin davamlı izlənməsi, mənfi istiqamətdə baş verən dəyişikliklərin aradan qaldırılması məqsədilə, qanunvericiliyə uyğun tədbirlərin həyata keçirilməsi zəruridir.

“Qida təhlükəsizliyi” geniş məzmunlu anlayış olduğundan, qida təhlükəsizliyi ilə bağlı göstəricilərin ölçülməsi üçün icra hədəfləri müəyyənləşdirilməli, hesabatlılığı təmin edən mexanizm işə salınmalı və ölçmə sistemləri təkmilləşdirilməlidir.

2020-ci il üzrə qida təhlükəsizliyi sahəsində mövcud vəziyyəti təsvir edən barometrin tərtib olunması üçün beynəlxalq təcrübə və əlavə olaraq ölkə ərazisində mövcud qida təhlükəsizliyi problemlərinin ətraflı araşdırılması nəticəsində, ölkəmiz üçün prioritet hesab olunan göstəricilərə uyğun olaraq, 7 əsas, 9 alt indikator olmaqla ümumi 16 indikatorndan ibarət “indikator səbəti” əsasında vəziyyətin vizual təqdimatını təmin edən diaqram 2 tərtib olunmuşdur (cədvəl 2).

Bu indikatorlar **yerli məhsullara dair** təhlükəsizlik (kimyəvi və bioloji) göstəricilərini, qida biznesi subyektlərində həyata keçirilən yoxlama nəzarət tədbirlərini əhatə edir. Bunlarla yanaşı, yerli məhsulların ixracı zamanı geri qaytarılan məhsullar, təsdiqini tapan qida zəhərlənməsi hadisələri və bu hadisələr zamanı qida zəhərlənməsi faktı öz təsdiqini tapan zərərçəkənlərin sayı ilə bağlı məlumatlar da barometrə əhatə olunur.

Cədvəl 2. Qida təhlükəsizliyi vəziyyətini ölçən indikatorlar

İndikatorun №-si	İndikatorun adı	2019-cu il üzrə nəticə	2020-ci il üzrə nəticə	Hesabat ilinin baza ilinə nəzərən fərqi (%-lə)
QTİ 01	Uyğunsuz nəticə aşkar edilən yoxlamaların payı	89%	69%	+22.00%
QTİ 01.1	Nəticəsində məhdudiyətlər tətbiq edilən yoxlamaların payı	21 %	21%	0.00%
QTİ 01.2	Nəticəsində inzibati xəta aşkarlanan yoxlamaların payı	57%	51%	+11.00%
QTİ 01.3	Nəticəsində cinayət tərkibi aşkarlanan yoxlamaların payı	1%	1%	0.00%
QTİ 02	Təhlükəsizlik göstəricilərində uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payı	6%	10%	-67.00%
QTİ 02.1	<i>E.Coli</i> -yə görə uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payı	34%	21%	+38.00%
QTİ 02.2	<i>L.monocytogenes</i> -ə görə uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payı	3%	1%	+67.00%
QTİ 02.3	<i>Salmonella</i> -ya görə uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payı	1%	1%	0.00%
QTİ 02.4	Pestisid qalığı üzrə uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payı	0%	0%	0.00%
QTİ 02.5	Mikotoksirlərə görə uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payı	2%	3%	-50.00%
QTİ 02.6	Qurğuşun və kadmiuma görə uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payı	0%	0%	0.00%
QTİ 03	İxrac olunan qida məhsullarından imtina hallarının sayı	35	1	+97.00%
QTİ 04	Qida məhsullarının məhvəyə məruz qalması hallarının sayı	309	81	+74.00%
QTİ 05	Qeyri-qanuni heyvan kəsimi hallarının sayı	1213	1887	-56.00%
QTİ 06	Qida zəhərlənməsinə məruz qalanların sayı	583	546	+6.00%
QTİ 07	Qida zəhərlənməsi hallarının sayı	206	187	+9.00%
YEKUN NƏTİCƏ				+9,44%

İndikatorlar ölkədəki qida təhlükəsizliyi vəziyyətini qiymətləndirmək üçün seçildiyindən, qida məhsullarının idxalı zamanı həyata keçirilən laborator müayinələrin nəticələri nəzərə alınmamışdır. Belə ki, risk əsaslı nəzarətə uyğun olaraq, idxal prosesi zamanı laborator müayinələrə cəlb olunan qida məhsullarının təhlükəsizlik və minimum keyfiyyət göstəricilərində uyğunsuzluq aşkar edildikdə onların dövriyyəyə buraxılmasına icazə verilmir. Eyni zamanda, **idxal prosesi zamanı götürülən məhsul nümunələrinin təhlükəsizlik və minimum keyfiyyət göstəricilərinin qüvvədə olan texniki normativ hüquqi aktların tələblərinə uyğun olub-olmaması Azərbaycan Respublikasının deyil, həmin məhsulun istehsal edildiyi ölkənin qida təhlükəsizliyi vəziyyəti ilə bağlı təəssürat yaradır.**

İndikatorlar üzrə müvafiq mənbələrdən əldə olunan məlumatların növbəti illər ərzində müqayisəsinin təmin edilməsi üçün məlumat bazası yaradılmış və əldə olunan məlumatlar həmin bazaya yerləşdirilmişdir. 2020-ci il üzrə qida təhlükəsizliyi barometri 2019 və 2020-ci ilə dair məlumatları ehtiva edən həmin bazaya istinad edilərək tərtib olunmuşdur (cədvəl 2).

Diaqram 3. 2020-ci il üzrə qida təhlükəsizliyi barometri

Cədvəl 2-də göstərilən indikatorlar üzrə 2020-ci ildə qeydə alınmış nəticələrin baza ilinə (2019) münasibətdə faizlə fərqi əsasən, 2020-ci ildə 8 indikator üzrə müsbət, 3 indikator üzrə mənfi istiqamətdə dəyişiklik qeydə alınmış, 5 indikator üzrə isə vəziyyət sabit qalmışdır. Diaqram 3-dən görüldüyü kimi yekun olaraq, 2020-ci ildə qida təhlükəsizliyi vəziyyəti **9,44 %** müsbət istiqamətdə dəyişmişdir.

Nəticəsində hər hansı uyğunsuzluq aşkarlanan, habelə nəticəsində inzibati xəta aşkarlanan yoxlamaların payını ifadə edən indikatorlar üzrə müsbət dəyişiklik qeydə alınmış və bu sahədə vəziyyətin yaxşılaşdığını deməyə əsas yaranmışdır.

Eyni zamanda, xüsusi təhlükəli hesab edilən mikroorqanizmlərdən *E.Coli* və *L.Monocytogenes* aşkar edilən qida məhsullarının payı üzrə də müsbət istiqamətdə müvafiq olaraq 38% və 67% dəyişiklik qeydə alınmış, nəticədə adıçəkilən mikrobioloji təhlükəsizlik göstəriciləri baxımından məhsulların daha etibarlı olduğu müəyyən edilmişdir.

Məlum olduğu kimi, qida məhsullarının rəqabət qabiliyyətini müəyyən edən əsas göstəricilərdən biri də ixrac zamanı idxalatçı ölkələr tərəfindən imtina prosedurlarının tətbiq edilib-edilməməsidir. Bu baxımdan 2020-ci il ərzində qida təhlükəsizliyi göstəriciləri üzrə

yalnız 1 imtina halı qeydə alınmış və baza ilinə münasibətdə 97% müsbət istiqamətdə dəyişiklik baş vermişdir.

Müsbət istiqamətdə baş vermiş dəyişikliklər sırasında qida zəhərlənmələrini də xüsusi qeyd etmək lazımdır. Belə ki, həm qida zəhərlənməsi halları, həm də zərərçəkənlərin sayı baxımından bu sahədə 2020-ci ildə müvafiq olaraq 9% və 6% azalma qeydə alınmışdır.

Təhlükəsizlik və minimum keyfiyyət göstəriciləri üzrə tələblərə cavab verməməsi səbəbindən qida məhsullarının məhv edilməyə məruz qalması hallarının azalması ilə əlaqədar, sözügedən vəziyyəti təsvir edən indikator üzrə 2020-ci il ərzində müsbət istiqamətdə (+74%) dəyişiklik olmuşdur.

E. Coli və *L. Monocytogenes* mikroorqanizmlərinin qida məhsullarında aşkar olunma payını göstərən indikatorlar üzrə müsbət nəticə əldə edilməsinə baxmayaraq, digər mikrobioloji meyarlarda uyğunsuzluq hallarının 2020-ci ildə 2019-cu ilə nisbətən çox olması səbəbindən ümumi təhlükəsizlik göstəricilərində uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payını ifadə edən indikatorun göstəricisi (-67.00%) mənfi dəyişikliklə nəticələnmişdir.

Təhlükəsizlik göstəricilərindən olan mikotoksinlərə görə aparılan müayinələrdə 2020-ci ildə uyğunsuzluq aşkarlanan nümunələrin payı əvvəlki ilə nisbətən artmış və bu indikator üzrə mənfi (-50%) dəyişikliyə səbəb olmuşdur.

2020-ci ildə aparılan ümumi yoxlamalar zamanı fəaliyyətində uyğunsuzluq aşkarlanan qida biznesi subyektlərinin sayında azalma olduğuna baxmayaraq, qeyri-qanuni heyvan kəsimi hallarının aşkar olunma sayında artım olması səbəbindən bu meyar üzrə seçilmiş indikatorun nəticəsi mənfi (-56%) olmuşdur.

Yoxlamalara dair təyin edilən 2 alt indikator - nəticəsində məhdudiyətlər tətbiq edilən və cinayət tərkibi aşkarlanan yoxlamaların payında, habelə təhlükəsizlik göstəriciləri ilə bağlı müəyyənləşdirilən 3 alt indikator – *Salmonella*, pestisid qalığı və ağır metal olan qurğuşun və kadmiuma görə uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payında dəyişiklik baş verməmiş, sadalanan indikatorlar üzrə qida təhlükəsizliyi vəziyyəti sabit qalmışdır.

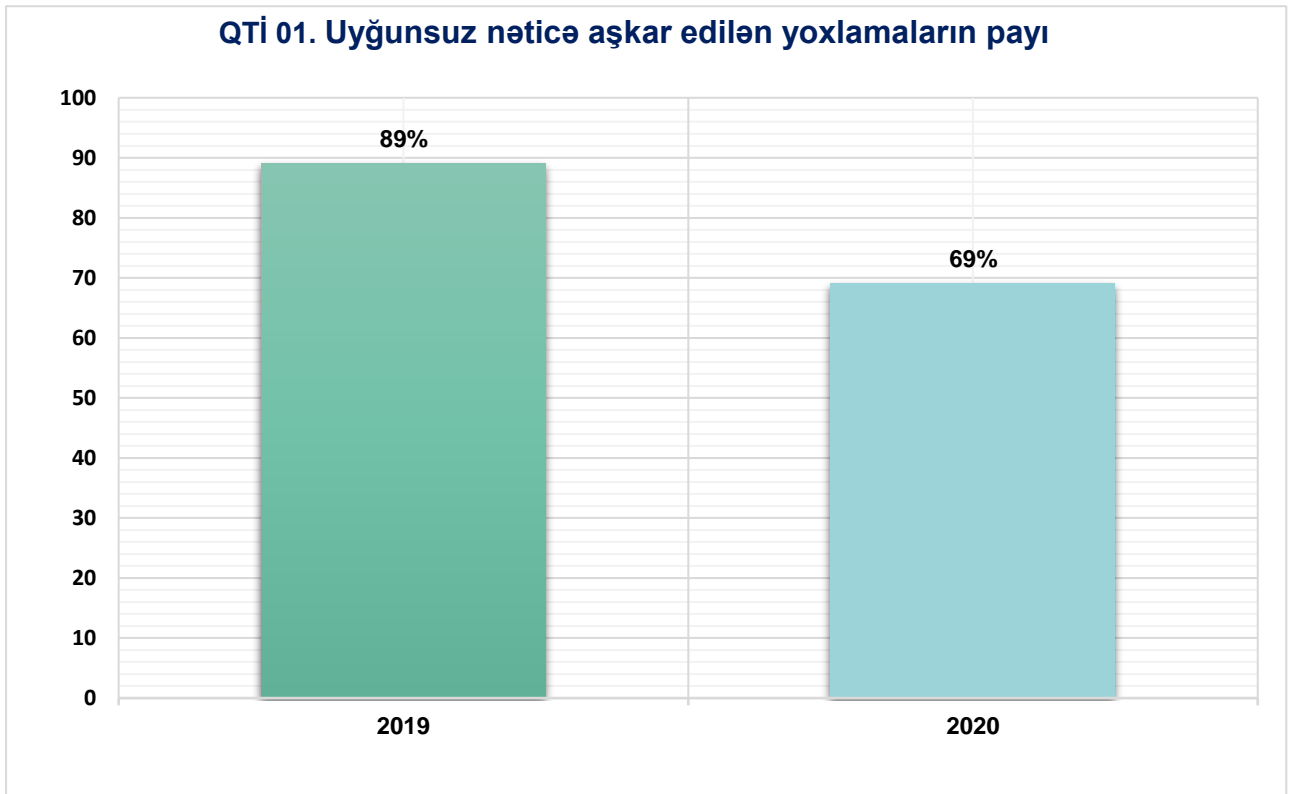
3. İNDİKATORLAR ÜZRƏ ANALİTİK TƏHLİL

Müvafiq məlumat mənbələrindən əldə edilən nəticələrə əsasən, qida təhlükəsizliyi üzrə müəyyən edilmiş indikatorların 2019 və 2020-ci illər üzrə müqayisəsi zamanı aşağıdakılar müəyyən edilmişdir:

▲ +22,00 %

QTİ 01. Uyğunsuz nəticə aşkar edilən yoxlamaların payı

Məlum olduğu kimi, 2020-ci ildə koronavirus (COVID-19) pandemiyası ilə əlaqədar ölkədə ilin əksər aylarında sərt karantin rejimi tətbiq olunmuşdur. Bu da birbaşa olaraq aparılan yoxlamaların sayında 2019-cu il ilə müqayisədə ciddi azalmalara gətirib çıxarmışdır. Buna baxmayaraq, sözügedən indikatorun vahidi, nəticəsində hər hansı bir qanun pozuntusu aşkarlanmış yoxlamaların sayının ümumi yoxlamaların sayına faiz nisbəti ilə ölçüldüyündən nəticə etibarilə yoxlamaların sayının azalması müqayisə aparılmasına maneə yaratmır. Diaqram 4-dən görüldüyü kimi, 2019-cu ilə müqayisədə 2020-ci ildə nəticəsində uyğunsuzluq aşkar edilən yoxlamaların payı **22%** azalmışdır. Bu isə qida biznesi subyektlərinin qida təhlükəsizliyi sahəsindəki qanunvericiliyin tələblərinə riayət etməsində irəliləyiş olduğunu deməyə əsas verir. Bu indikator üzrə qida təhlükəsizliyi vəziyyəti **22%** müsbət istiqamətdə dəyişmişdir.

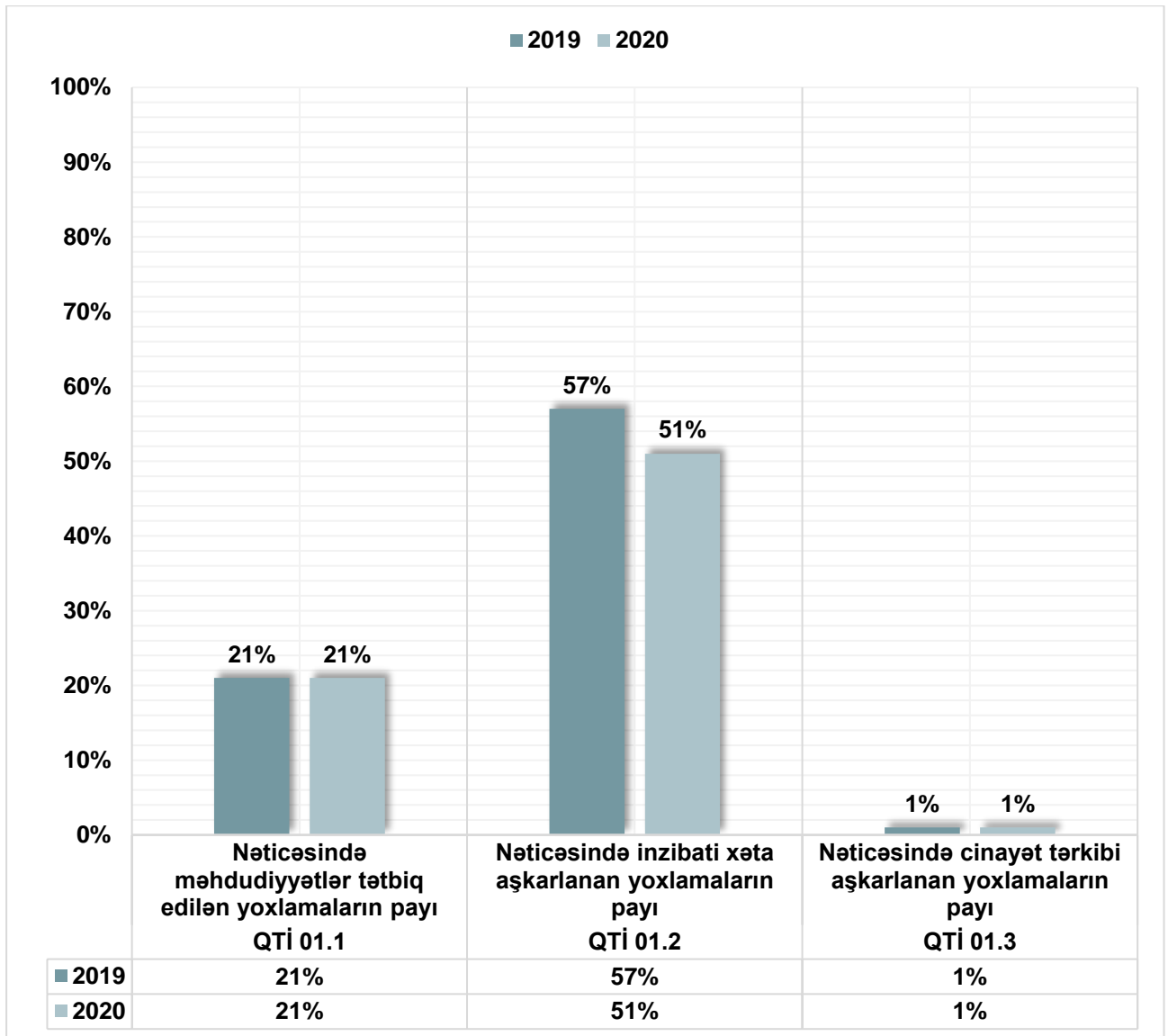

Diaqram 4

■0%	QTİ 01.1. Nəticəsində məhdudiyyətlər tətbiq edilən yoxlamaların payı
▲+11,00%	QTİ 01.2. Nəticəsində inzibati xəta aşkarlanan yoxlamaların payı
■0%	QTİ 01.3. Nəticəsində cinayət tərkibi aşkarlanan yoxlamaların payı

Yoxlamalara dair ümumi uyğunsuzluq nəticələrini təsvir edən QTİ 01 əsas indikatoru ilə yanaşı, nəticəsində aşkar edilən uyğunsuzluğun nə dərəcədə hüquqazidd xarakter daşmasından asılı olaraq seçilmiş: 1) nəticəsində məhdudiyyətlər tətbiq edilən, 2) inzibati xəta aşkarlanan və 3) cinayət tərkibi aşkarlanan yoxlamaların payı kimi 3 alt indikatorun dəyişikliyi aşağıdakı diaqram üzrə müşahidə etmək mümkündür. Diaqram 5-dən görüldüyü kimi, iki indikator üzrə göstəricilər dəyişməmiş, nəticəsində inzibati xəta aşkarlanan yoxlamaların payı isə 57%-dən 51%-ə enmişdir.

Diaqram 5 yoxlamalara dair müəyyən edilən QTİ 01.2 indikatoru üzrə qida təhlükəsizliyi vəziyyətinin **11%** müsbət istiqamətdə dəyişdiyini, yoxlama nəticələri ilə bağlı digər iki alt indikator üzrə isə vəziyyətin sabit qaldığını göstərir.

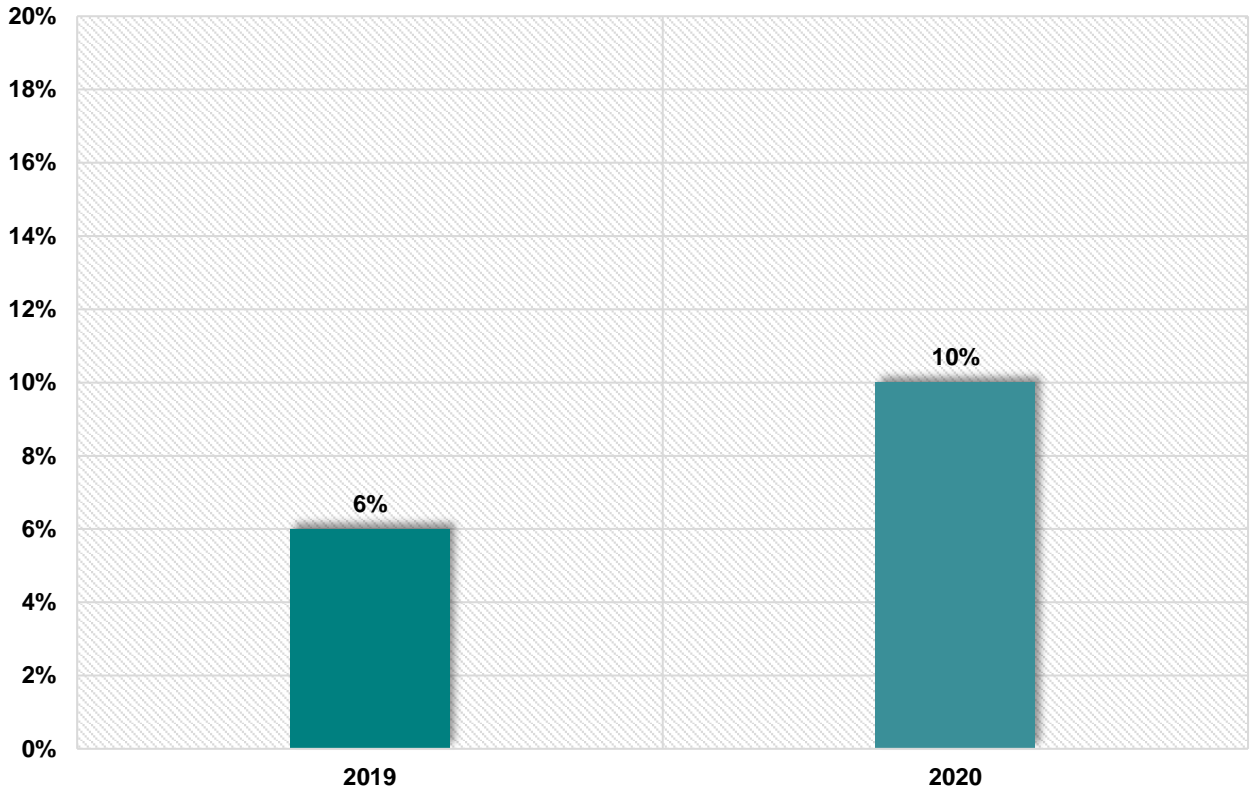

Diaqram 5

▼ - 67,00%	QTİ 02. Təhlükəsizlik göstəricilərində uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payı
-------------------	--

Bu indikator il ərzində təhlükəsizlik göstəricilərində uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının, təhlükəsizlik göstəriciləri üzrə laborator müayinələrə cəlb olunan bütün məhsullara (idxal zamanı müayinələrə cəlb edilən məhsullar istisna olmaqla) %-lə nisbəti kimi ifadə olunur. 2019-2020-ci illəri əhatə edən dövr ərzində qida təhlükəsizliyi sahəsində aparılan yoxlama və digər nəzarət tədbirləri çərçivəsində, habelə istehlakçılardan daxil olan şikayətlər səbəbindən yoxlayıcılar tərəfindən götürülərək laborator müayinələrə cəlb edilən məhsul nümunələrinin analiz nəticələrinin təhlilindən məlum olmuşdur ki, 2020-ci ildə ümumi təhlükəsizlik göstəriciləri üzrə laborator nəticələrində uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payı 2019-cu ilə müqayisədə daha yuxarı olmuşdur (diaqram 6). Bu işə qeyd olunan indikator üzrə qida təhlükəsizliyi vəziyyətinin **67%** mənfiyə doğru dəyişdiyini göstərir.

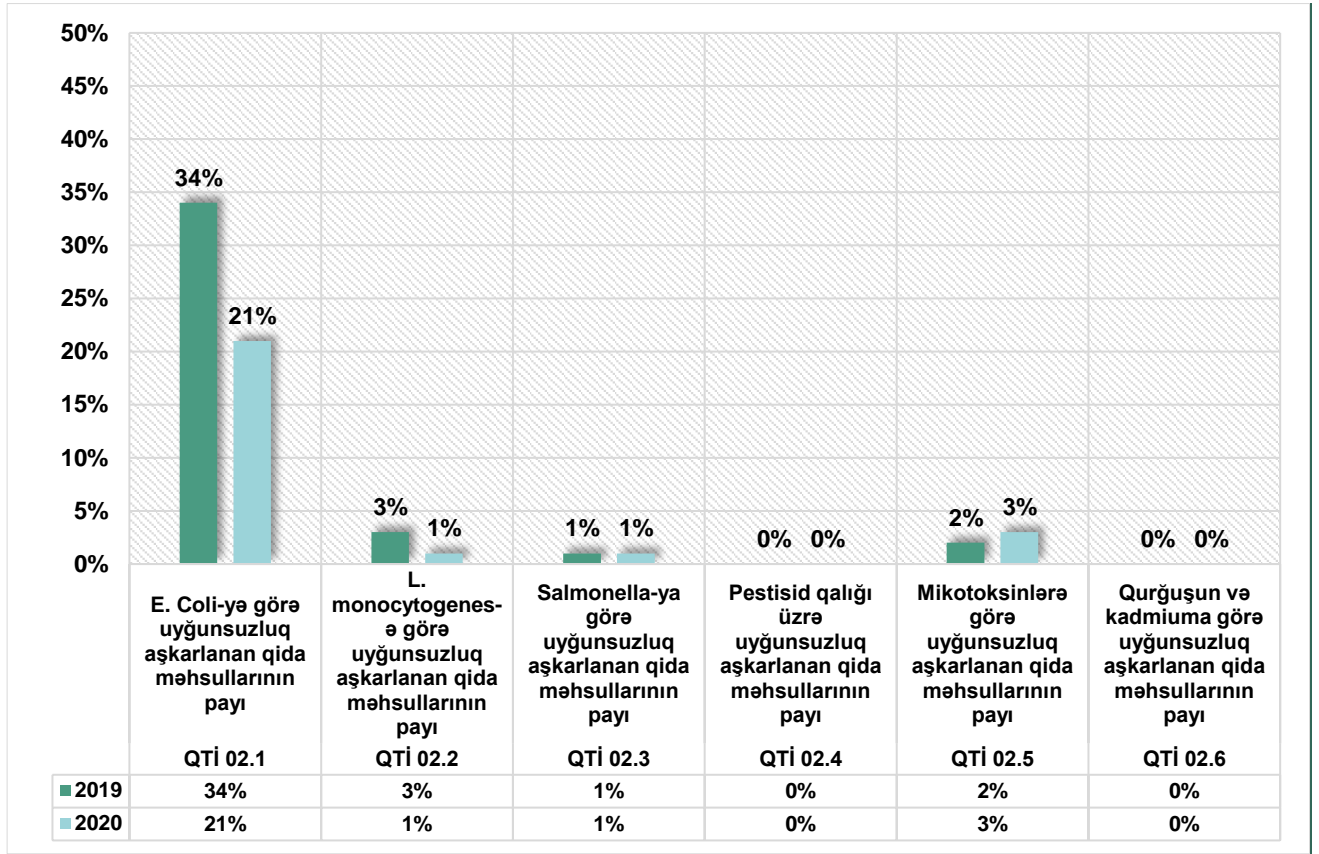
QTİ 02. Təhlükəsizlik göstəricilərində uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payı

Diaqram 6

▲ +38,00%	QTİ 02.1. <i>E.Coli</i> -yə görə uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payı
▲ +67,00%	QTİ 02.2. <i>L. monocytogenes</i> -ə görə uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payı
■ 0%	QTİ 02.3. <i>Salmonella</i> -ya görə uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payı
■ 0%	QTİ 02.4. Pestisid qalığı üzrə uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payı
▼ - 50,00%	QTİ 02.5. Mikotoksinlərə görə uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payı
■ 0%	QTİ 02.6. Qurğuşun və kadmiuma görə uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payı

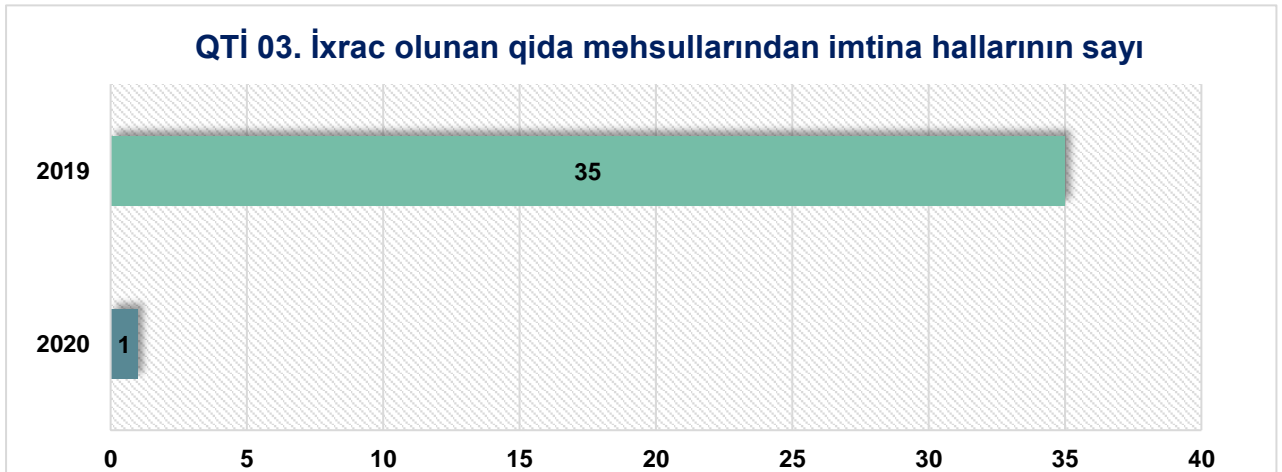
Qida məhsullarında mövcudluğu insan sağlamlığı üçün təhlükə mənbəyi olan ayrı-ayrı təhlükəsizlik göstəricilərinə dair müəyyənləşdirilən 6 alt indikatorun dəyişkənliyini əks etdirən diaqram (diaqram 7) əsasında aparılan təhlillərdən görüldüyü kimi, 2019-cu illə müqayisədə 2020-ci ildə QTİ 02.1 indikatoru (*E.Coli*-yə görə uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payı) üzrə qida təhlükəsizliyi vəziyyəti **38%**, QTİ 02.2 (*L. monocytogenes*-ə görə uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payı) üzrə **67%** müsbət istiqamətdə, QTİ 02.5 (Mikotoksinlərə görə uyğunsuzluq aşkarlanan qida məhsullarının payı) üzrə isə **50%** mənfi istiqamətdə dəyişmiş, digər 3 alt indikator (QTİ 02.3, 02.4, 02.6) üzrə isə illik nəticə dəyişməmişdir.

Diaqram 7

▲ +97.00% QTİ 03. İxrac olunan qida məhsullarından imtina hallarının sayı

2019-cu ilin statistikasına görə ixrac olunan məhsullardan imtina hallarının sayının 35 olduğunu göstərir. Diaqram 8-dən aydın göründüyü kimi, 2020-ci ildə ölkə ərazisindən ixrac olunan qida məhsullarından imtina hallarının sayında nəzərəcarpacaq dərəcədə azalma müşahidə olunur. İxrac zamanı idxalatçı ölkələr tərəfindən imtina prosedurlarının tətbiq edilməməsi qida məhsullarının rəqabət qabiliyyətini müəyyən edən əsas göstəricilərdən biri olduğundan, bu azalma adıçəkilən indikator üzrə qida təhlükəsizliyi vəziyyətinin **97%** müsbət istiqamətdə dəyişdiyini göstərir.

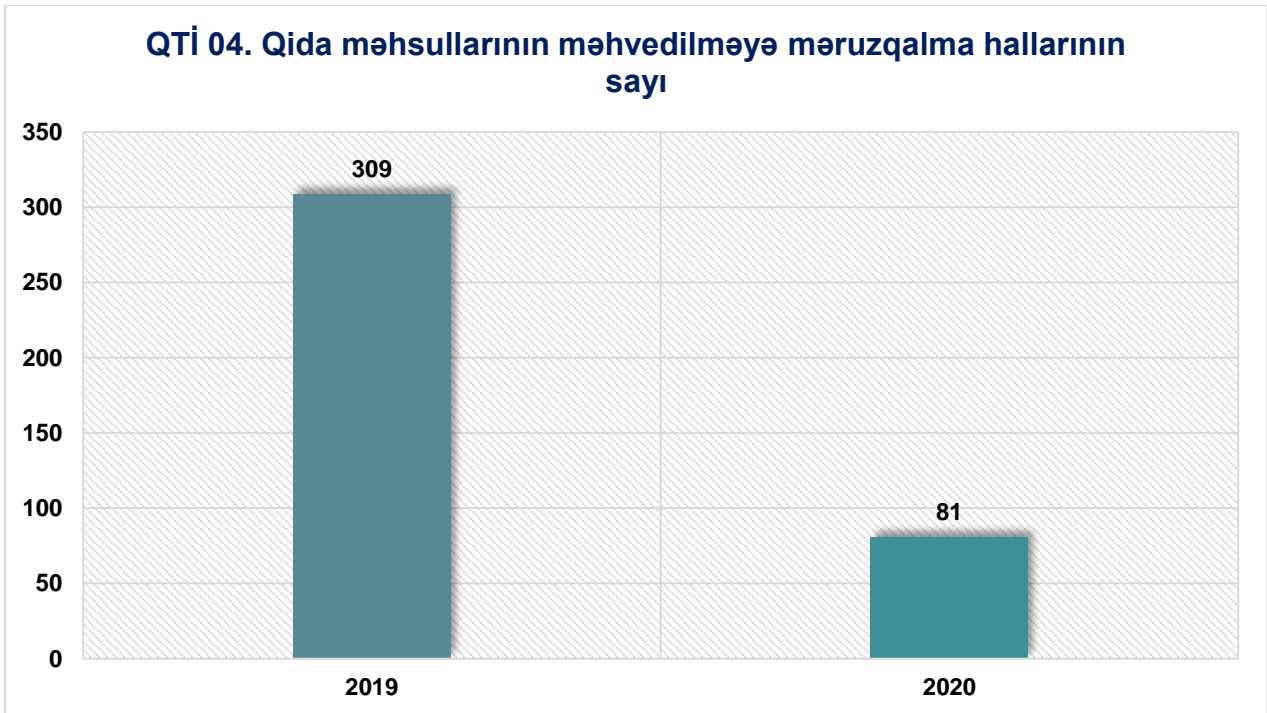

Diaqram 8

▲ +74.00%

QTİ 04. Qida məhsullarının məhv edilməyə məruzqalma hallarının sayı

Bu indikator 2019-2020-ci illər ərzində yoxlama və digər nəzarət tədbirləri çərçivəsində qida təhlükəsizliyi göstəricilərində uyğunsuzluq aşkar edilən və insan sağlamlığı üçün risk daşıyan qida məhsullarının məhv edilməsinə dair verilən qərarların sayını ifadə edir. Diaqram 9-dan görüldüyü kimi, 2019-cu ilə müqayisədə 2020-ci ildə qida məhsullarının məhv edilməyə məruzqalma sayı təxminən 4 dəfə azalmışdır. Bu isə sözügedən indikator üzrə qida təhlükəsizliyi göstəricisinin 74% müsbət istiqamətdə dəyişdiyini göstərir. ***Bu indikator idxal zamanı nöqsanlar aşkar olunan və məhsulun yararlılıq müddətinin bitməsi səbəbindən sahibkarın müraciəti əsasında həyata keçirilən məhv etmə hallarını əhatə etmir.***

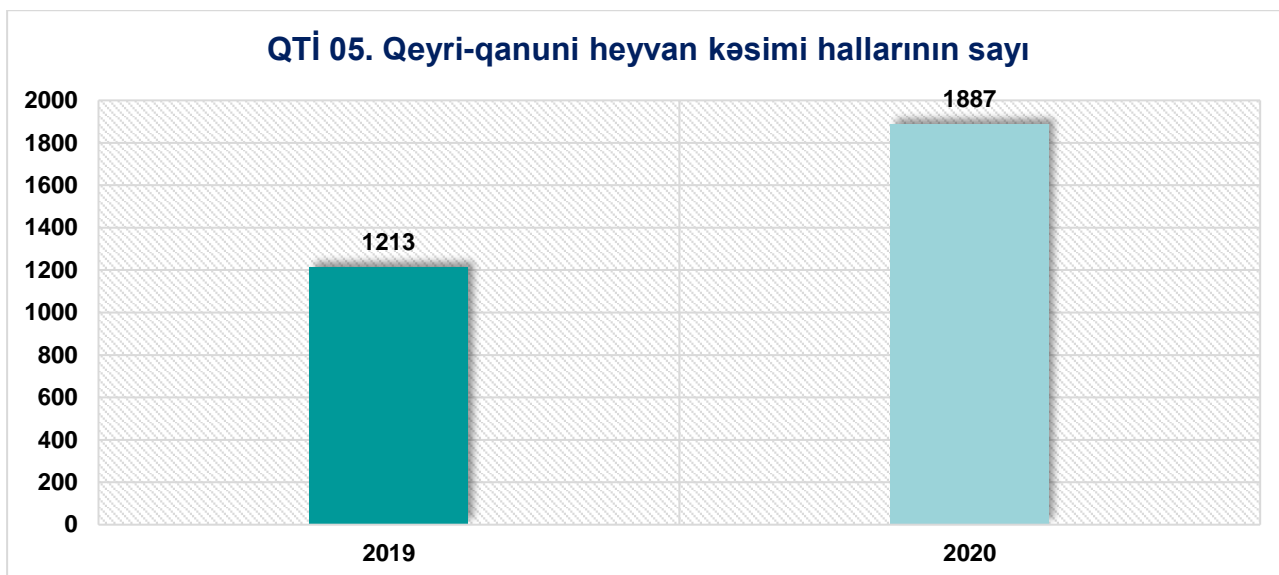

Diaqram 9

▼ - 56.00%

QTİ 05. Qeyri-qanuni heyvan kəsimi hallarının sayı

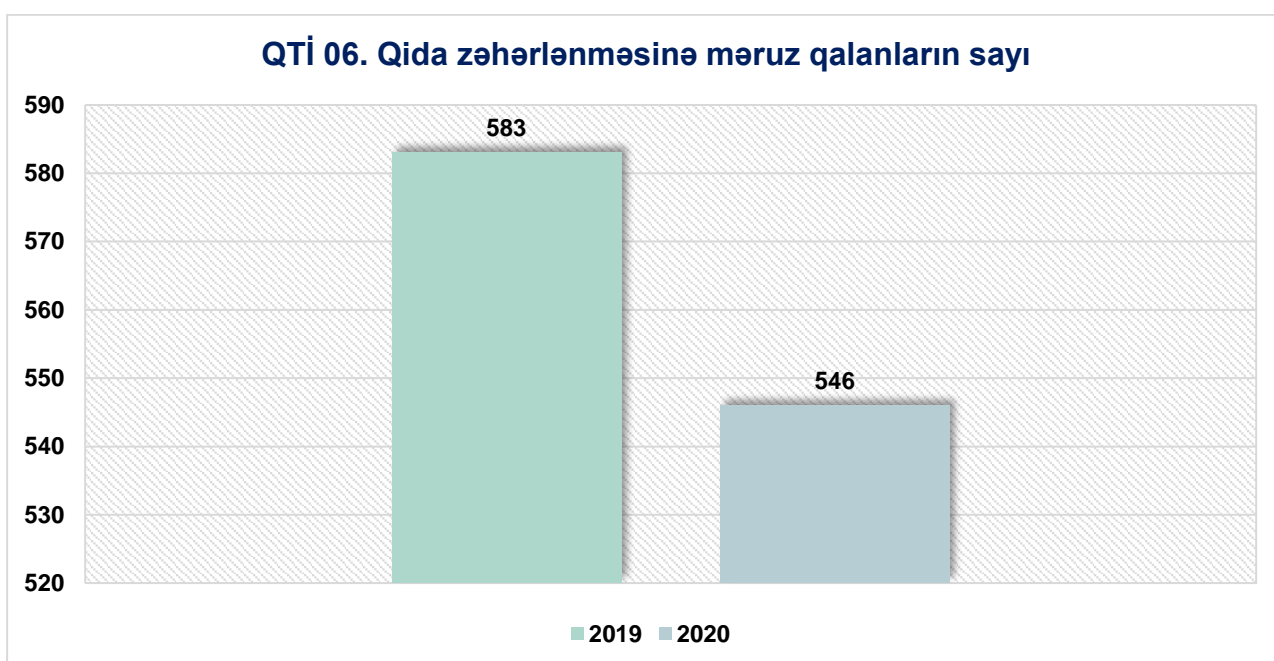
Bu indikator 2019-2020-ci illər ərzində yoxlama və digər nəzarət tədbirləri çərçivəsində, habelə vətəndaş şikayətləri əsasında aparılan araşdırmalar nəticəsində aşkar olunan qeyri-qanuni heyvan kəsimi hallarının sayını ifadə edir. Ümumi yoxlamalarda uyğunsuz nəticə aşkar olunan yoxlamaların payında azalma olmasına baxmayaraq, diaqram 10-dan görüldüyü kimi, 2019-cu ilə müqayisədə 2020-ci ildə aşkar olunan qeyri-qanuni heyvan kəsimi hallarının sayı 1,5 dəfə artmış, nəticə etibarilə bu indikator üzrə göstərici 56% mənfi istiqamətdə dəyişmişdir.

Diaqram 10

▲+6.00% QTİ 06. Qida zəhərlənməsinə məruz qalanların sayı

Bu indikatorun təyini üzrə məlumatlar 2019 və 2020-ci illəri əhatə edən dövr ərzində Agentliyin “1003 Çağrı Mərkəzi” vasitəsilə qida zəhərlənməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyindən daxil olan təcili bildirişlər əsasında tərtib olunmuşdur. Məlumdur ki, əhəlinin sağlam və təhlükəsiz qida ilə tam təmin edilməsi, bununla da qida mənşəli xəstəliklərin nəzərəcarpacaq dərəcədə azaldılması qida təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üzrə qarşıya qoyulan hədəflərdən biridir. Diaqram 11-dən görünür ki, 2019-cu illə müqayisədə 2020-ci ildə qida zəhərlənməsi faktı təsdiq olunan zəhərlənmə hadisələrinin baş verməsi nəticəsində zərərçəkənlərin sayı nisbətən azalmışdır. Bu azalma isə qeyd olunan indikator üzrə qida təhlükəsizliyi vəziyyətinin **6%** müsbət istiqamətdə dəyişdiyini bildirir.

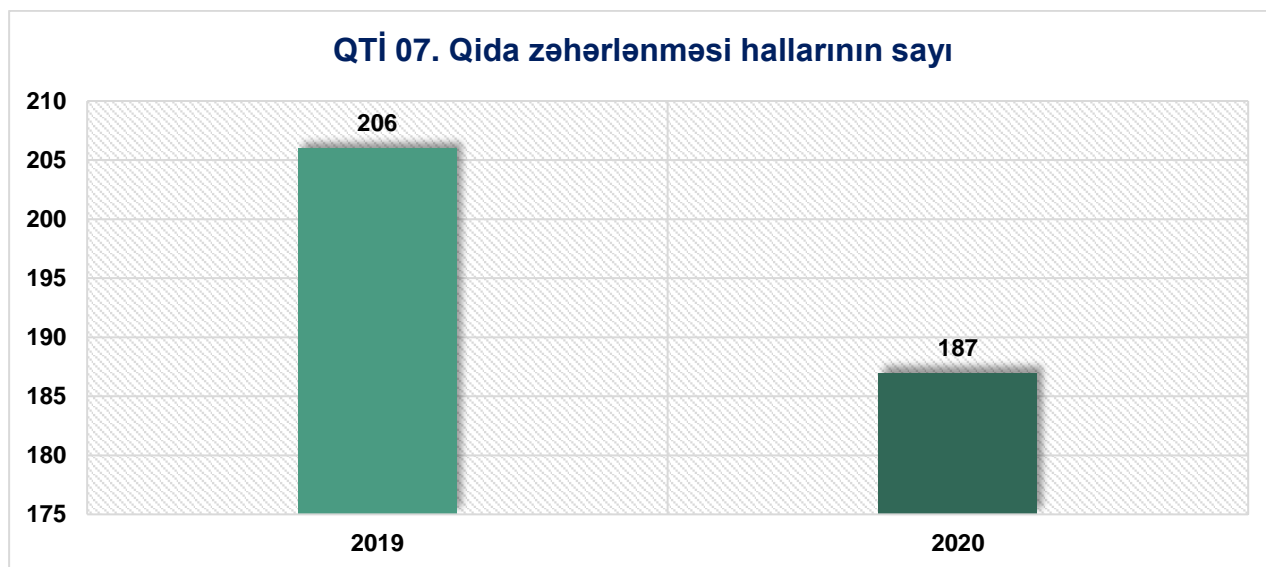
Diaqram 11

▲+9.00%

QTİ 07. Qida zəhərlənməsi hallarının sayı

Bu indikator üzrə məlumatların müəyyənləşdirilməsi üçün 2019 və 2020-ci illəri əhatə edən dövr ərzində Agentliyin "1003 Çağrı Mərkəzi" vasitəsilə qida zəhərlənməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyindən daxil olan təcili bildirişlərə istinad olunmuşdur. Təhlillər nəticəsində 2020-ci ildə qida zəhərlənməsi faktı təsdiq olunan hadisələrin sayının nisbətən azaldığı, bu azalmanın nəticəsi olaraq göstərilən indikator üzrə qida təhlükəsizliyi vəziyyətinin **9%** müsbət tərəfə dəyişdiyi məlum olmuşdur (diaqram 12).

Diaqram 12

4. NƏTİCƏ

Beləliklə, hesabat ili və baza ili üçün 7 əsas, 9 alt indikator olmaqla, ümumilikdə 16 indikatordan ibarət “indikator səbəti” əsasında müvafiq məlumat mənbələrindən əldə olunan statistik məlumatların nisbi dəyişməsinin təhlilinə əsaslanaraq, qida təhlükəsizliyi sahəsində mövcud vəziyyəti təsvir edən 2020-ci il üçün qida təhlükəsizliyi barometri tərtib olunmuşdur.

Hesablamalara əsasən, 2020-ci ildə 8 indikator üzrə müsbət, 3 indikator üzrə mənfi istiqamətdə dəyişiklik qeydə alınmış, 5 indikator üzrə isə vəziyyət sabit qalmışdır. 2019 və 2020-ci ilin müqayisəsi üzrə əldə olunan hesabat ilinin baza ilinə nəzərən faizlə fərqlərinin orta qiymətinin ölçülməsi nəticəsində qida təhlükəsizliyi vəziyyətinin **9,44%** müsbət istiqamətdə dəyişdiyi məlum olmuşdur.

Seçilən indikatorlar zaman keçdikcə mövcud vəziyyətin yaxşılaşması, olduğu kimi qalması və ya pisləşməsinin müəyyən edilə bilməsinə imkan verən ölçüləbilənlik, istifadə olunan məlumatların hər zaman asan əldə oluna bilən olması üçün əlyətərlilik, müəyyən zaman keçdikdən sonra təkrar tətbiqinin mümkün olması üçün uzunmüddətlik xüsusiyyətinə malik olduğu və qida zəncirinin müəyyən bir mərhələsini mümkün səviyyədə təmsil etdiyindən növbəti illərdə də tətbiq ediləcəkdir.

Zaman keçdikcə ölkə üçün əhəmiyyət kəsb edən **yeni indikatorların** araşdırılması və qida təhlükəsizliyi vəziyyətini təsvir edən barometrin tərtib olunması üçün “indikator səbəti”nə daxil edilməsi də nəzərdə tutulmuşdur.

Ünvan: Bakı şəh., Nizami rayonu, Heydər Əliyev prospekti 185b

Tel.: (+994 12) 565 12 72

Faks: (+994 12) 565 12 92

e-poçt: info@afsa.gov.az